

צמא א מיי פ"ב מהלכות
תשובה הלכה ט טושי"ע
א"ר"ח ש' תרו סעף א'
ק ב מיי ש' הלכה ז טושי"ע
א"ר"ח ס' תרו סעף א'
קא ג ד מיי ש'
קב ה מיי ש' טושי"ע ש'
סעף א' ב'ג"ה:
קג ו מיי ש' הלכה ח טושי"ע
ש' סעף ג ב'ג"ה:
קד ז מיי פ"א מהלכות
תפלה הלכה ח ופ"ב
הלכה ז טור א"ר"ח מסי' תרי"ט
עד ס' תרכ"ד:
קה ח (מיי פ"א ש' טושי"ע
א"ר"ח ס' תרכ"ד סעף
א'):
קו ט מיי פ"א מהלכות
תפלה הל' ו פ"ג הל' ו
ופ"ט הלכה ט סמג עשין יט
טור א"ר"ח סימן רלה רלו רלו:

מוסף רש"י

כל המעביר על מדותיו.
שאינו מדקדק למדוד מדה
למנערים חזק ומנחם מדותיו
והולך לו, כמו (לעיל ג.)
אין מעבירין על המנחה,
(ערוגין סד:) אין מעבירין
על האוכלין, מניחין והולך
לו (ד"ה ט.). מעבירין לו
על כל פשעיו, אין מדת
הדין מדקדקת אחריהן אלא
ממתקן והולכת (שם). איני
כדאי. לא הייתי חשוד
והגון להיות נזיר, ועכשיו
שנוצרתיו, מה חשיבותי הרי
אני כאילו לא נוצרתי
(ברכות יז.). ק"ו במיתתי.
שנמתי עפר אני (שם).
מק"ל. כלה והתם (שם).
ובנעילת שערים. מפורס
בזכרות ירושלמי בפרק תפלת
השחר אימתי נעילה, יש
אומרים נעילת שערי מקדש
וי"א נעילת שערי שמים
שנעולות אותן לעת ערב צמח
תפלה, ונהגין היו להתפלל
תפלת נעילה בכל תעניתם
כדרך שמתפללין ביוה"כ
(תענית כו.). אור יוה"כ. ליל
כניסתו (נדח ח.). שבע מעין
שמונה עשרה. שאומר
בשבעה ברכות מעין שמונה
עשרה, כגון ג' ראשונות וג'
אחרונות תקתן ואומר הבינו
באלמע ומסיים בשמונה תפלה
כדלמרינן בברכות (כט.) וש'
זה מעין כולם (נדח ח.).

רבינו חננאל

ר' חנינא איקפד עליה דרב
משום דאמר קמיה דרבי כד
על ר' חנינא כמה נהדר
וניזיל. ואזל רב לגבי ר' דרב
חנינא י"ג מעלי יומי דכפורי
ולא איפייס ליה. והיכי עביד
רב הכי, והאמר ר' יוסי
בר חנינא כל המבקש מטו
מחבירו אל יבקש יותר
מג' פעמים. ושנינן הני
מילי אדם עם חבירו, אבל
תלמיד בהדיה רב שאני.
כלומר, ר' חנינא רבו של
רב הוה. ור' חנינא היכי
עביד הכי לית ליה הא
(דרבה) [דרבא] דאמר כל
המעביר על מדותיו מעבירין
לו על כל פשעיו. וא[מרנין]
ר' חנינא חזא לחלמא
דקפיה לרב ואמר אידהייה
לבבל דליגמ אורייתא התם.
ת"ר מצות וידוי ערב יום
הכפורים עם חשיכה, אבל
אמרו חכמים ומתורה אדם
קודם שיאכל וישתה שמה
תסרך דעתו עליו בסעודה,
ואצ"פ שהתורה קודם
אכילה ושתיה יתורה לאחר
הסעודה, ואצ"פ שהתורה

והאמר רב תפלת ערבית רשות. תימנה לרצ דלמחר תפלת ערבית
רשות האמר פרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) טעה ולא

התפלל ערבית מתפלל שחרית שמים ואמר נמי התם צקוף פרק
תפלת השחר (שם דף ל:) טעה ולא הזכיר של ראש חודש זלילה אין
מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את
החודש זלילה הא לאו הכי מחזירין
ואמאי תיפוק ליה דתפלת ערבית
רשות ואומר ר"י נהי דרשות היא אין
לזטלה צחנס אס לא מפני שום מנזה
עוברת או שרא המיינייה דפ"ק דשבת
(דף ט:) ללא מטרחינן ליה וכן עלה
על מטתו דירושלמי דאין מטרחינן
אותו שירד מדע כיון דיעקב אזינו
תיקנה לא תיקנה לזטלה ועוד כיון
דכנגד אזרים ופדרים היא שמעלן
ומקטירין כל הלילה נהי ללא מעכזי
כפרה מ"מ מנזה להקטיר תפלת
ערבית נמי מנזה ותימנה מאי פריך
הכא והאמר רב תפלת ערבית רשות
והאמרין דצחנס אין לזטלה וי"ל
דאין זה צחנס דזליל יוה"כ מנזה
לטרוח ולהכין לורכי סעודה דהוי
כעין יו"ט כדלמרי' במדרש דצמולאי
יוה"כ צת קול יוצאת ואומרת לך אכול
בשמחה לחמך וכמו שפירשנו שאין
לזטלה צחנס אפי' למ"ד תפלת
ערבית רשות הכי משמע דירושלמי
דתפלת השחר דלמ"ד תפלת ערבית
חובה אין תפלת נעילה פוטרתה
ולמ"ד רשות תפלת נעילה פוטרתה
משמע אזל צחנס אין לזטלה ואצ"פ
שחולק על הש"ס שלנו צוה דצגמרא
דין משמע דרצ לזכרי האומר חובה
קאמר אזל למ"ד רשות לא צעיה
תפלה לפוטרה מ"מ צמה שאנו יכולין
להשוותם יש לנו להשוותם (וכה"ג פי'
גזי אין מקדשין את החודש זלילה
אצ"ג דתפלת ערבית רשות כיון
דשווייה עליה חובה שפיר דמי ולהכי
נריך להווא טעמא דאין מקדשין
החודש זלילה ואין נראה לר"י
דהאמר צפ"ק דשבת) למ"ד תפלת
ערבית רשות מני שרא המיינייה לא
מטרחינן ליה הא אי לא שרא המייני'
מטרחינן ליה אצ"פ שלא התפלל כלל
וכי תימנה כיון שהתפלל בשאר לילות
שויה עליה חובה א"כ אמאי אינטריך
לשנויי הכא דרצ לזכרי האומר חובה
קאמר לימנא דאפי' לדידיה דס"ל
רשות כיון דשויה עליה חובה בשאר
לילות חובה היא עליויה ובעיה תפלה
למיפטריה על כן נראה כדפרישית:
מתפלל שבע מעין שמונה
עשרה ברכות. פירש

אתא ר' חייא הדר לרישא עייל בר קפרא
הדר לרישא אתא ר"ש ברבי הדר לרישא
אתא ר' חנינא (בר) חמא אמר כולי האי
נהדר וניזיל לא הדר איקפיד ר' חנינא אזל רב
לגביה תליסר מעלי יומי דכפורי ולא איפייס
והיכי עביד הכי והאמר ר' יוסי בר חנינא כל
המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר
משלש פעמים ארב שאני ור' חנינא היכי
עביד הכי (ו) והאמר רבא כל המעביר על
מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו אלא ר'
חנינא חלמא חזי ליה לרב דזקפוהו בדיקלא
וגמירי דכל דזקפוהו בדיקלא רישא הוי
אמר (ו) שמע מינה בעי למעבד רשותא ולא
איפייס כי היכי דליזיל ולגמר אורייתא בבבל
ת"ר (ז) מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה אבל
אמרו חכמים ביתודה קודם שיאכל וישתה
שמא תמרף דעתו בסעודה ואצ"פ שהתורה
קודם שאכל ושתה מתודה לאחר שיאכל
וישתה שמא אירע דבר קלקלה בסעודה
יואף על פי שהתורה ערבית יתודה שחרית
שחרית יתודה במוסף במוסף יתודה במנחה
במנחה יתודה בנעילה והיכן אומרו יחיד
אחר תפלתו ושליח צבור אומרו באמצע
מאי אמר אמר רב אתה יודע רזי עולם
ושמואל אמר ממעמקי הלב ולוי אמר
ובתורתך כתוב לאמר ר' יוחנן אמר רבון
העולמים ר' יהודה אמר כי עונותינו רבו
מלמנות וחטאתינו עצמו מספר רב המנונא
אמר (ז) אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי
עכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי עפר אני
בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא
בושה וכלימה יהי רצון מלפניך שלא אחטא
ומה שחטאתי מרוק ברחמיך אבל לא ע"י
יסורין והיינו וידויא דרבא כולה שתא (ז) ודרב
המנונא זוטא ביומא דכפורי אמר (ז) מר זוטרא
לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו
אבל אמר אבל אנחנו חטאנו תו לא צריך
דאמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דשמואל
והוה יתיב וכי מטא שליחא דצבורא ואמר
אבל אנחנו חטאנו קם מיקם אמר שמע מינה
יעיקר וידוי האי הוא תנן התם (ב) בשלשה
פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהן ארבעה
פעמים ביום בשחרית במוסף במנחה ובנעילת
שערים ואלו הן שלשה פרקים בתעניות
ובמעמדות וביום הכפורים מאי נעילת
שערים רב אמר צלותא יתירתא ושמואל
אמר מה אנו מה חיינו מיתבי (ז) אור יוה"כ
מתפלל שבע ומתודה במוסף מתפלל שבע ומתודה (ז)
וחותם בידוי דברי ר"מ וחכמים אומרים מתפלל שבע ומתודה
תשובה עולה בר רב נחית קמיה דרבא פתח בחרתנו וסיים במה אנו חיינו ושכחיה (ז) רב
(א) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב תפלת נעילה פוטרת את של ערבית
רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב
הלכה (ז) כדברי האומר תפלת (ז) ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתבי (ז) אור יום הכפורים
מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה (ז) בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית
מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות
מפני

אתא ר' חייא. וגם הוא היה חפץ לפסוק עמו וחזר שזבילו לראש
הפרשה: **רב שאני.** מחמיר היה לעצמו: **חלמא חזא ליה לרב.** ראה

חלוס על רצ שתלאוהו דקל והוא סימן נשיאות ראש וגדולה ור'
חנינא ראש ישיבה היה כדלמחר רבי (כתובות דף קג.) בשעת פטירתו
חנינא בר חמנא ישב צראש וכשראה
חלוס זה על רב דלא למות לפי שאין
מלכות נוגעת בחזרתה אמר אדמיה
מהכא ויצרח לזבל מפני ושם יהיה
ראש ולא נדחין למות שזבילו: **עס**
חשיכה. לאחר אכילה משקיצל עליו
יוה"כ: שמא תמרף דעתו. מחמת
שכרות: **דבר קלקלה.** של חטא:
ממעמקי הלב. תפלה היא: **צבורתך**
כתוב. כי ציוס הזה יכפר (ז): **רבון**
העולמים. כי לא על לדקותינו וכו':
תענית. של גשמים: **ונמעמדות.**
ארבעה ימים בכל שבת שאנשי משמר
ישראל מתכנסין בעריהן ומחענין
וקורין צמעשה צראשית כדלמרינן
במס' תענית (דף כו.) והתם מקשינן
ותעניות ומעמדות מי אית צבו
מוסף ומשנינן הכי קאמר כהנים
נושאין את כפיהן כל זמן שמתפללין
ואפי' צמנחה לפי ששלשה פרקים הללו
תעניות הם ואין שכרות צמנחה אזל
שאר ימות השנה אין נשיאות כפיס
צמנחה ויש מהן ארבע פעמים
ציוס: **לנוסא יתירסא.** מתפלל שבע
כשאר התפלות: **ושמואל אמר מה**
אנו ומה חיינו. אומר ואינו מתפלל:
אור יום הכפורים. ליל יום הכפורים:
וחוסס בידוי. גרס בתוספתא אינו
חותם מקדש ישראל אלא האל
הסולחן וחכמים אומרים כל מקום
שזוקק לשבע אף בשאר התפלות אס
רצה לחתום בידוי חותם כך שמעתי
אזל לא גרס לה בתוספתא (ז) הכי אלא
וחכמים אומרים מתפלל שבע ואס
רצה לחתום בידוי חותם ואנעילה
קיימי קתני מיהת נעילה מתפלל
שבע ומתודה תיזבתא דשמואל
תיזבתא: **נהיס קמיה דרבא.** נעילה
ולשון נעילה פליגי (ז) אמוראי בצרכו
ירושלמי (ז) חד אמר נעילת שערי שמים
ומד אמר נעילת שערי עזרה: **וכיון**
דלני. משחשיכה תו לא נריך: **והא**
אמר רב. צמס' ברכות (ז) תפלת ערבית
רשות ומאי פוטרת דקאמר: **לדברי**
האומר חובה קאמר. דזו פוטרתה:
מיסיבי וכו'. קתני נעילה וקתני
ערבית: **שבע מעין שמונה עשרה.**
ג' ראשונות וג' אחרונות כתיקן
ואומר הבינו צאמצע שיש צה מעין
שלש עשרה ברכות והיא תפלה קצרה
שתיקנו לעוברי דרכים ולמולאי יוה"כ
התיירו ללאת צה מפני הטורח:
תנאי

התפלת ערבית רשות. מימנה מה כן [מ"מ] אין לו לזטלה צחנס כמו שרבינו רגיל לפירש צפ"ק דשבת [ט], אלא אס קן דוחקתו שום
מנזה עוברת או שרא המיינייה לאכול דמו לא מטרחינן עליה, מדע שהרי יעקב אזינו תקנה, וגם [היא] כנגד הקטרת אזרים ופדרים
שהן כל הלילה כדלמרינן בפרק תפלת השחר [ברכות כו, ב] וכמו שהן לא מעכזי כפרה [אף]י נמי מנזה בעלמא יש צה, וא"כ פיר
קאמר הכא דפוטרתו אף לדברי האומר רשות כיון שצריך להתפלל. ואומר רבינו דהכא נמי אינו צריך להתפלל שהרי יש לו לעסוק בתקון
לרבי סעודה למולאי יום הכפורים שהוא יום טוב כדלמרינן במדרש [קה"ר ט, ט] שבת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך. וכמו
שפירשתי שאין לו לזטל תפלת ערבית צחנס כן משמע דירושלמי בפרק תפלת השחר [ה"א] דקאמר למ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת
נעילה פוטרת אותה למ"ד רשות פוטרת, משמע הא צלא כלום לא יפטור, ואצ"פ שחולק על תלמוד שלנו צכא, אין לנו להכחישו צמה

מתפלל שבע ומתודה (ז) (א) תנאי היא א דתנאי יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה (ז) במנחה מתפלל שבע ומתודה
תשובה עולה בר רב נחית קמיה דרבא פתח בחרתנו וסיים במה אנו חיינו ושכחיה (ז) רב (א) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב תפלת נעילה פוטרת את של ערבית
רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה (ז) כדברי האומר תפלת (ז) ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתבי (ז) אור יום הכפורים
מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה (ז) בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות
מפני

התפלת ערבית רשות. מימנה מה כן [מ"מ] אין לו לזטלה צחנס כמו שרבינו רגיל לפירש צפ"ק דשבת [ט], אלא אלא אס קן דוחקתו שום
מנזה עוברת או שרא המיינייה לאכול דמו לא מטרחינן עליה, מדע שהרי יעקב אזינו תקנה, וגם [היא] כנגד הקטרת אזרים ופדרים
שהן כל הלילה כדלמרינן בפרק תפלת השחר [ברכות כו, ב] וכמו שהן לא מעכזי כפרה [אף]י נמי מנזה בעלמא יש צה, וא"כ פיר
קאמר הכא דפוטרתו אף לדברי האומר רשות כיון שצריך להתפלל. ואומר רבינו דהכא נמי אינו צריך להתפלל שהרי יש לו לעסוק בתקון
לרבי סעודה למולאי יום הכפורים שהוא יום טוב כדלמרינן במדרש [קה"ר ט, ט] שבת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך. וכמו
שפירשתי שאין לו לזטל תפלת ערבית צחנס כן משמע דירושלמי בפרק תפלת השחר [ה"א] דקאמר למ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת
נעילה פוטרת אותה למ"ד רשות פוטרת, משמע הא צלא כלום לא יפטור, ואצ"פ שחולק על תלמוד שלנו צכא, אין לנו להכחישו צמה

(א) [ז"ל צר"ל, ג] ר"ה
ז. מגילה כח. לעיל כג.
(ג) [מוסף פ"ד ה"ג],
(ד) [ברכות דף פ"א, ה] [ברכות
ז"א, ו] גי' ר"י' ור"ש
אמר רב המדודי לא שנו
וכו' ואמר רב המדודי הוי
קאימנא וכו' אמר ש"מ עיקר
ידיד מעומד הוא, (ז) תענית
כ"ה, (ח) פסח"ג. ג. נדה כ"ז.
(ט) [עין מהרש"ל, ז] (י) [ב"ר"ק
דף רכח. וכן צרא"ש סימן
כ' איתא צמס' אחרת],
(כ) ברכות כ"ז, (ל) [פסחים ג.
גדה ח"א, מ] [צמנח' מתפלל
שבע ומתודה בנעילה וכו' כ"א
צפסחים וצנדה], (י) [עיקר
[ט"ז, ט] [פ"ד ה"ד, ט] (ט) [פ"ד
ה"א, ט] (פ) [דף כ"ז לפי גי' ר'
ס"א הנדפס שם צלד הגליון],
(ז) [ז"ל וצה"ג, ק] (ק) [דף
ט: וש"ל].

הגהות הב"ח

(א) גמ' רישא הוי אמר
(ש"מ צני למעבד וכו' ולגמר
אורייתא צבבל) תא"מ וכו'
ס"א אדמיה ולא נדחין וכן
משמע מפירש"י: (ב) שם
נעילה מתפלל שבע ומתודה
יום הכפורים עם חשיכה
מתפלל כו' פ"ל ומצות
תנאי הוא דמינא נמחק:
(ג) שם ושכחיה. רב נתן
אברה דרב הונא בריה דרב
לדב נתן נחת קמיה דרב
פתח פתח בראתא בהרתנו
וכי"ם במה אנו ושכחיה
אמר רב אחא בריה דרבא
ויחיד אומרה אחר תפלתו:
(ד) רש"י ד"ה נחית כו' פליגי
בה אמוראי:

הגהות הגר"א

[א] תנאי היא דמינא
יוה"כ עם חשיכה מתפלל
שבע ומתודה תא"מ:

הגהות מהר"ב

[א] נגמרא תנאי היא דמינא.
נריך להיות ומו תניא [ועי'
ר"ח]:

הגהות מהר"י

לנדא
[א] גמ' צמנחה מתפלל שבע
ומתודה (דמינא) [ויה"כ]
כו' כל"ל קשה מהרש"א
[דלגויקסמו ועי' היינו נעילה
היינו יוה"כ ע"ח]:

תוס' ישנים

וחכמים אומרים צריך
שיתוודה קודם אבי"ה בו.
וצמספתא [פ"ד] גרסין
יתודה אחר אכילה ושמייה.
ואצ"ג שהתודה קודם אכילה
ושמייה יתודה ערבית כו'.
ידוי יתירא זה לא מנינו אותו
בתלמוד ושמא טעות סופר
הוא לשם. וצה"ג הגירסא כן
אזל אמרו חכמים מתודה
קודם אכילה ושמייה שמא
אירע דבר קלקלה צמנחה,
ואצ"פ שהתודה קודם אכילה
ושמייה יתודה אחר אכילה
ושמייה שמא מטרף דעתו
עליה, ואצ"פ שהתודה ערבית
כו'. ונראה כי הגי' שם היא
בשיבוש וצ"ע באתרות.
וכי"ם במה אנו. והיינו
תפלת אשה נותן יד לפושעים,
וכן אנו נוהגים. והאמר רב

אומר באמצע. מאי היא, רב אמר אתה יודע רזי עולם, ושמואל אמר אתה יודע עומקו של לב, ולוי אומר ובתורתך כתוב
לאמר, ור' יוחנן אמר רבון כל העולמים, ורב אמר רבו עונותינו מלמנות, ורב המנונא אמר אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי
כו'. והיינו וידויא [ד]רבא כוליה שתא, וידויא דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר
אבל אנחנו חטאנו, אבל אמר אנחנו חטאנו תוב אינו צריך. אמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל והוה יתיב,
כיון שהגיע שליח ציבור לאבל אנחנו חטאנו קם אכרעיה, אמינא ש"מ עיקר וידוי הדין הוא. תנן התם בשלשה פרקים בשנה
הכהנים נושאין את כפיהן ארבע פעמים ביום, בשחרית במוסף ובמנחה ובנעילה, בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים. מאי
נעילה, רב אמר צלותא יתירא, מעין תפלתו של יום. ושמואל אמר מה אנו, ומותבינן לשמואל מיהא דתניא אור יום הכפורים
מתפלל שבע ומתודה וכן שחרית וכן מוסף וכן במנחה וכן בנעילה מתפלל שבע. ומשני שמואל תנאי היא, דתנאי יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אין זקוק לשבע ואם בא לחתום בידוי חותם. וקימא לן
כותיה דרב דאיסורא היא. עולא בר רב נחת קמיה דרבא פתח בחרתנו וסיים במה אנו ושכחיה. כי האי תנא דאמר אם בא לחתום בידוי חותם ויחיד אומרה אחר תפלתו. אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר תפלת ערבית חובה,
מאי טעמא צלותא יתירא היא, וכיון דצלי תוב לא צריך לצלוי תפילת ערבית. ומותבינן עליה אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן במוסף וכן במנחה וכן בנעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה,

ר' חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות,